

Силвија Монрос-Сшојаковић

КО СЕ ЈОШ СЕЋА

Има Жан-Пол Сартр једну причу у којој главна јунакиња и даље воли мужа јер сматра да једино он уме да држи виљушку како ваља. Он је једноставно држи. Други је стежу; испуштају; не обраћају пажњу на њу, виљушку.

Главна јунакиња мужа воли и даље, већ и због таквог држања обичне виљушке. Она га и даље воли, без обзира што јој он све чешће прича о летећим киповима. Кипови, по њему, лете по собама њиховог париског стана.

Ксенији се чини да се главна јунакиња те приче звала Агнеса, али сад не може баш да тврди да је стан био изричито смештен у Паризу, још мање да су по собама тог стана летели кипови. Но, тако је запамтила ту причу. Памти да кад ју је својевремено прочитала, одмах је схватила да нешто није у реду с мужем главне јунакиње.

Виљушка.

Кипови.

Тако је то Ксенија упамтила.

Тако је она ту причу доживела, иако сад не може тачно да се сети ништа се на крају десило са Агнесом, још мање са летећим киповима.

Тек, њен однос са сопственим мужем сад јој више личи на приче једног другог аутора.

Дакако, и код тог другог аутора има кипова.

У једној од његових прича неке девојчице чак глуме кипове поред железничке пруге којом пролази воз, а у њему дечак. Дечак ће се напослетку највише одушевити девојчицом која, из дана у дан, најбоље глуми свој кип док воз пролази. Она је у ствари непокретна.

Та прича је накнадно још једном скаменила Ксенију, кад се испоставило да јој дотле незнани пријатељи дежурају поред пруге с Кортасаром у памћењу. Испоставило се, наиме, да и они воле Кортасара, и да су зато настојали макар с њом да се упознају. Иако дечак никад није сазнао истину о девојчици у коју се загледао из воза; иако нико, па ни ти пријатељи, нису могли тада да наслуте, а још мање Ксенија, да ће живот почети да јој све више наликује причама тог другог аутора.

Дакле, кипова има и код Хулија Кортасара.

Али однос са рођеним мужем Ксенију сада подсећа на неке друге Кортасарове приче. Подсећа је, добрим делом, на ону причу у којој главни јунак искашљава зечеве. Главни јунак је у тој причи први пут осетио голицање у грлу па је онда искашљао зеца. Кад се зец већ ту нашао, јунак је отрчао у паркић преко пута да набере нешто траве. Сутрадан је опет осетио голицање у грлу, и опет је, после новог зеца, отрчао по траву. Након неколико дана, голицање је почело да му се дешава и трипут дневно. Сва срећа, парк је преко пута, иако човек није код своје куће, него у стану неке своје познанице, опет у Паризу. Зечеви су свеједно учестали, али јунак ипак зна да ће пре тога осетити голицање у грлу те да ствар није нерешива: парк је преко пута; соба са зечевима – иако у туђем стану, или управо због тога – дању је добро закључана. Суседи ништа не примећују.

Ствар заиста није била нерешива, та прво је ишло голицање у грлу, потом паркић преко пута. Једног дана, међутим, човек искашље зеца и без претходног голицања. Зечеви почињу да му испадају из уста без икакве најаве или реда. Наравно, суседи су након тога ипак приметили леш на плочнику.

Или је то била она друга прича, о мученику у рукаву цемпера?

Тај је код Кортасара скочио кроз прозор. Но, „Нико није крив”. Скочио је, изгледа, јер никако није могао да се извуче из једног рукава.

Онај са зечевима је само ритам изгубио.

Потом се и он убио. Исто скакањем. Кроз прозор света.

Људи изгледа скачу, што због кашља, што због некаквог рукава.

Међутим, у вези с мужем, Ксенији се враћају и породични односи из приче „Здравље болесника”.

У тој причи рођаци не знају како да, као најближи, мајци саопште да јој сина више нема. Стога се досете да састављају његова писма издалека. Мајка је и без тога знала – кад се та прича више пута прочита, поступно и читаоци то сазнају – само није хтела да квари, ни њима ни нама. Она је своје најближе давно прочитала. Кад је и мајка, пак, преминула, рођаци нису знали како то да предоче мртвом сину чија су писма ревносно састављали.

У односу на своју мајку Ксенија се осећа као рођак који саставља мужа, сад кад јој је и мајка ту. Кад, одједном, она више није писмо. Него је свакодневно пита зашто имаш тако велике подочњаке, јеси ли добро, како ти је муж.

Добро, добро, хвала, одговара Ксенија уредно.

Учини јој се много хладним.

Муж јој је прича бескрајна која сада, када се већ у недоглед понавља, њој битно другачије уланчава значење давнашњих речи, а и поступака, почетних делова слагалице потоњег безизлаза. Дуго је Ксенији требало да дође до таквог уланчавања; дуго је она мужевљево причу по своме тумачила. Три пута, међутим, изнова да се роди, Ксенија ће нам се опет за тог свог мужа рађати.

Такав је, па, њој рукав.

Лепо је Кортасар и то објаснио у причи „Јужни аутопут”: и кад је због неког прелома стварности све различито, или кад би могло тако да буде већ и због подужега застоја у саобраћају, изнова упадамо у матрице усуда. За време застоја неко се свађа. Неко се заљубљује. Ту поред аутопута, неко ноћу кришом улови кокошку. Кришом све време, неко је сам поједе. Неко је дели с другима. Неко ужива у таквим условима, неко машта о кади испуњеној топлим водом; неко, и без каде, решава ствар.

Застој се без даљњег веома одужио.

Неко уопште не ужива у решавању, али стално то чини.

Неко мора.

А можда ми се само учинило да је необично хладан, помисли Ксенија.

Како било, тек недавно је муж дао Ксенији за право.

Уочи једне празничне вечере, на коју треба сама да оде, као што свугде иде тако већ вековима – укључујући ту и општине, шалтере, пијаци, договоре, рођендане, а и мајсторе, телефоне, преписке, преписе и остале заласке сунца у било које доба године – тек јој је тад муж признао да је била у свему у праву.

Као да се за то удала.

Те вечери јој је муж још признао да хоће да се убије. Али да гледа како то да изведе, тако да се нико додатно не потресе, та заиста нико није крив, поготово не ти, признаде јој тада муж. Пита се накнадно Ксенија да није муж историјски изјавио да хоће да се убије само зато што је она била у праву.

Као да се зато, рекосмо.

Онда се спремила и пошла на вечеру.

По киши, која је те ноћи почела да пада, можда је и Ксенија пала, али је једино успела да сломи веома високу потпетицу.

Киша је падала над дубоком водом изнутра.

Годинама пре тога муж је Ксенији говорио, стрпи се још мало, видиш да је свима тешко. И јесте, тешко се живело. Такав је живот.

Ујутро би Ксенија, тих година, будзашта продала скупоцен мужевљев поклон код својих пожртвованих пијачних препродаваца; увече би била позвана да буде почасни гост округлог стола на тему примене бихевиоризма међу урбаном популацијом адолесцената, јер је она врло цењена у својој струци. Но, кад год би открио шта је Ксенија урадила са неком старинском огрлицом, коју јој је он поклонио, муж би се увредио што му ништа није о томе казала. А кад је открио да је она већ продала његов *Дијон* од црвеног злата, жада и корњачевине, не само да се увредио, него се и веома наљутио, јер је у ствари намеравао да он прода тај упалач. Остао је и сам без пара, биће да је Ксенија била на путу. Биће да је била на неком конгресу социолога. Иначе, још пре тога Ксенија је распродала све своје иоле вредније, па и перјану јакну: све за шаргарепу и пашканат. За везу зелени, хлеба нашег насушног. После тога он је наставио да Ксенију обасипа поклонима, и тако стално: чим дође до неког новца, а и без њега – почев од безусловне опаске да она рано изјутра сјајно изгледа – он је нежностима опкољава, сад кад нико више није и никад неће бити као он. Па ни он сам, који је сада заокупљен укрштеним речима, уколико не игра шах преко пута, јер свима је, дакле, тешко.

И тако већ подуже.

Но, можда и није он тако хладан, можда је само промају направио у пролазу, опет помисли Ксенија.

Иначе, некада је Ксенијин муж био најбољи виолиниста у филхармонији.

Пред њим се отварао блистав солистички пробој.

Нико није тако танано извлачио тајну мајсторске виолине која је у његовим рукама звучала као прави *Сѝрагиваријус*.

Уз то, муж је волео да слика али и да игра кошарку. Играо је тада кошарку а и стони тенис, али је волео да се игра и обарања руке са колегама са посла, посебно са тимпанистом. Ксенија га је неко време упозоравала да таква игра с рукама може и главе да му дође; после је одустала од упозорења. Та, он је увек све боље знао, а колега на тимпанима је душа од човека, „не разумеш ти то”. На крају је размрскао прсте.

Пре тога муж је Ксенију исто обожавао.

Исто ју је обожавао и кад му је добро ишло. Само што му је тада све било прече од сопствене жене. Тимпаниста, душа од човека. Флаутисткиња, другар и по. Тонац, отац двоје деце, ма видећеш, дивна су та деца.

Обожавање се подразумевало.

На море је, тих година његове успешне испуњености, Ксенија ишла сама, јер јој се муж припремао за јесење музичке свечаности.

Једном је муж ипак обећао да ће јој се на летовању придружити заједно са близнакињама. Близнакиње су тада имале по тринаест година и оне су дошле саме, возом. Пола сата пре поласка воза, муж је Ксенији у телефонском разговору чврсто поручио да ништа не брине, он ће довести девојчице на море.

Други пут до мора су стварно сви заједно стигли, и то таксијем: ауто им је био у квару, лето је одмицало. Муж је због Ксеније наручио такси до мора. Сад јој говори, сећаш ли се да смо некад и таксијем ишли до мора.

Као да њихова кола нису могла на време да се поправе; као, да.

Једном, пак, муж је „стопом” дошао Ксенији на поменуто море. Променио је тад три превоза у доласку и још пет у одласку, само да би могао, већ у браку, да проведе неколико сати с њом.

А једном, опет, Ксенија је коначно схватила основно, иако јој је за то требало времена.

Боље да га ни тада није имала.

Речено је и то. Муж је Ксенији био сам Бог и да није био најбоља прва виолина у филхармонији града. А био је, и звук, и град.

Шта је то данас, сад и овај други прави промају, прену се Ксенија.

Виолиниста сломљених прстију потом стаде својој жени да шететски понавља кроз неодољив осмех: „Пусти ме да умрем луд и бескористан.”

Од силне љубави, она га је пуштала. Испоставило се да он није бескористан, већ заправо разоран. И уместо да умре, само њу из дана у дан убија. Три живота пак да има, Ксенија би се увек изнова Јужним

аутопутем само с мужем возила, решено је и то. А ни чапља којој су трипут одсечена крила усред лета не оставља се тек тако пред зиму.

Рекли смо, ваљда.

Не може Ксенија да остави чапљу, иако мужа одавно нема, а није ни своја.

Ипак је отишла и на ону вечеру са фламбираним јастозима а на енглеском травњаку, док није почела киша над градом. Пре тога су изнети и ражњићи од кивија и шкампи на жару. Ништа Ксенија није те ноћи окусила.

Кажу, била је и без тога превише расположена те ноћи.

Од онда не зна да ли је тачно да је још и прислушкују: муж који јој је те ноћи најозбиљније признао да ће да се убије, каже да га сад још и јуре. Јуре га, каже виолиниста, њих педесетак, што са, што без службених ознака и других антеница зелене боје. Лично се у то уверио, зато нека и она води рачуна шта говори преко телефона мада, наравно, ти уопште ниси крива.

Сад их је већ тројица.

Али Ксенија размишља о мужевљевом најновијем саопштењу. Ипак, зашто би неко журио виолинисту који је само пао са сваког свог крова. Зар је он тако опасан и по друге, не само по њу. Откуд за њега да одвоје толику оперативу док се по улицама града сваког дана деси још једно петоструко убиство које остаје нерасветљено, додуше као и сва претходна нестајања.

Док се не зна ко одаје поверљиве државне податке; док се не зна ни ко би требало да зна те податке. Док се не зна ни која је то држава. И док јој се, и даље неосветљене, улице преименују у друге војсковође.

Онај први је сад сишао, вратио се на своје место поред стојећег сата са клатном.

Виолиниста на поду већ данима чак више и не једе.

У неком тренутку непосредно пре приче о прислушкивању, муж је хтео Ксенији да помаже тако што ће бар кувати. Тада није могла да се одбрани од његовог кувања. Чак ни он није успевао да поједе све што би скувао.

У том неком тренутку деловало је као да су се после свега њих двоје ипак ухотали, макар и храна пропадала.

Сада кад је од прислушкивања наовамо Ксенија поново преузела кување, више не зна шта ни колико тога да спреми.

Не зна Ксенија шта је у ствари следеће.

Ни раније није никад знала хоће ли се муж држати договора, нити шта ће га и како дуго држати уопште, али је бар осећала гребуцкање у грлу.

Сада Ксенија више не зна ни да ли ће јој се муж убити у кући, док је она рецимо у продавници, или ће га у томе преухитрити тајанствени оперативци за које он тврди да га јуре даноноћно.

Зна једино да се живот наставља, и да неко мора и то да реши.

Срећом, прија јој лустер.

Јесте да на лустеру има наталожене прашине, али она је ипак испуњена радошћу што га се уопште домогла, сада кад се већином постављају таванске халогенке. Испуњена је неописивом радошћу откад може да прати како тамо доле неки зечеви искачу из грла. Уосталом, ни кипови не дижу увек промају; понекад дођу и пријатељски седну поред ње.

Лустер јој је ионако само успутна станица.

Кроз прозор Ксенија ће после да пређе на бандеру, а са бандере, на кров оне високе зграде у суседству. Не, нипошто неће она да се баца кроз прозор. Хоће само да у лету поздрави мужем приковану Агнесу, не би ли јој пренела бар део своје радости.

Најзад, можда се и данас неко још сећа Сартра.